

מסורת הש"ס

(א) [ב"ק לג. א.] (ג) לקמן נג. וש"מ. (ד) [ב"ק יא. ג.]: "ב"ב" (מז. א.) (ו) פסחים פ"ד. מוגבה ג' ב"ב. יג. ע"פ. פ"א מ"ג ערכין (ג) ב"א ור"מ. (ו) ס"א מסורין. (ז) ד"ה מגרשה בגט, (ח) [קדושין ב. א.]

גליון הש"ס

גמ' אבי שפיר נאה. גנדה דף יט ע"ב קרי ליה דמי ורדינעה ע"י פרטי ש"ס: רש"י ד"ה ויאמר לו ב"י על בניו. קסה לה הא קר"ל העדד הכא על בת ישראל הולד כפר אלא להרעה פוסקים פגוס לכהנה ולמאי נקט רש"י בניו ולא כפשוטו דרואי לנו עליו שפסול לבא בקהל דהוא עבד ומאי אולמא בניו ממנו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עולא אמר וי' וכותב עבד שטר:

מוסף רש"י

במזיק שיעבדו של חבירו. קרקע המשעבדו נאמר (ב"ב גז.) אמר שפיר נאה. אמי ורדינאה, נאה טורח, ונגיעין קרי ליה אמי שפיר נאה (נדנא יט.). תקנתא את רבו. שאני משפיר כלום (הפסול לו (פסחים ט. פג). ואת עצמו לא תקנתא. מה הא עליו (שם) כל תקנה רבו כחן היא כלל תקנה העבד אין כחן, אם נתקן נמשפט הממון לא נתקן בפריה ורביה (תרגיב ג.). לישא שפחה אי אפשר. מפני גד חירות שנו (שם) דלד חירות אסור נהי דמכר (דברים גג.) לא יהיה קדש, לא יכב איתמא אמה (פסחים ט. פג).

מוסף תוספות

א. [ד] ליכא למיחש להכי, ומפקיע מידו שעבוד כמו קדשה. מו' מתנות ט': ד"ה תקומה. ב. אי כרב דאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום, לא מתוקם. ש"ק. ג. אשתכח דמהתא שעתא הוה ברשות המלוה ויהא חב בלהה לשחרורו. מו' ה"ה"ש. ורב צריך לפרש כדברא. ד. כיון דהבטא זימניה ולא פריעה אילאי מילתא דכי אקדיש. רש"י. ה. הלכך, אפי' לאבי דאמר למפרע הוא גובה כיון שרצוה לפרעו בזמנו ולא בא לידי טירפא אין לו למלוה עעבד כלום. מו' ה"ה"ש. ודאפי' קאמר שהוא משוחרר מטעם שחרי יצא עליו שם בן חורין. רש"י. ע. רש"י שגמלא את ה"ה"ש. ז. וא שהכניס לו שום משלו. מו' ה"ה"ש. ח. דפליגי ר"י ור"ל. ט. אם קיים פריה ורביה. מו' ה"ה"ש. י. ואם היו לו בנים בעבדותו ונשתחרר מו' קיים פריה ורביה. מו' ה"ה"ש. יא. ומה"ט מייחז קרא דרשבת יצרה ושיבקי קרא דפרו ורבו. מו' ה"ה"ש. יב. רש"י שפחה או בת חורין. מו' ה"ה"ש. יג. רבשעת הערוא מיעקר הלאו, ורשעה לא מיקיים. מו' ה"ה"ש. יד. ורבית שני נהוג ויכל ועבד עבד, דכפרישית לעיל (לה. ד"ה בזמן) גבי פרוברול. מו' ה"ה"ש. טו. ולא אמר דאחי צד חמור ומשתמש בצד טוס. מו' ב"ב יג. ד"ס טוסין. טז. טעמא משום קדשה. מו' ה"ה"ש.

ויאמר לו עבדי אסא. ויזילא לנו * על בניו: **אלא המשחרר כותב שטר לבעל חובו** על דמיו הואיל והזיק שעבדו ישלם לו: **אין העבד חייב כלום במצוא.** הנהוגות בזני חורין יותר מבעבדים שלא היה קניו לו ולא יכול לשחררו: **על דמיו.** העודפים על החוב: **אינו כותב** אין עבד כותב לו שום שטר

דמאי עבד ליה איזו לא גרס ליה

ולא מיד: **אלא משחרר כותב** לו

שטר על העודף: **היזק שאינו ניכר שמים היזק.** ולתנא קמא לא שמה היזק לפיכך אין לנו לחייב את המשחרר אלא העבד לפי הנאמתו מן השחרור: **שני רבו קרים ליה.**

תנא דמתי בתמיה דקמתי כופין את רבו ומוקמת לה דברו שני: **משחרר קרים ליה.** מי היו שחרורו שחרור: **ושטפה נהר.** ושבו כל השדה וגוף הקרקע מקולקל שהמים נאפין עוד לעולם עליה: **שפיר נאה.** כך כתיבו: **לא יחא לך פרעון כו'.**

אבל אמר לו אס לא פרעמך גבה מזו לא קמה ליה ברשותיה ולא אדעתא דידה לחודה אחפיה ואינו חייב באחריותה וגובה משאר נכסים: **גוזין משאר נכסים.** כלומר אס ירצה מוכר את אלו והן גוזין מן השאר: **אינה גובה משאר נכסים**

לפי שאין דרכה של אשה לחור על בני דיני. כלומר דווקא הטיילה אחריות כתובתה על שדה זו וע"מ כן נשאת ולא שיהיה כל נכסיו אחראין לה ולא מדע על איזה לחור מי קנה ראשון ומי אחרון ומתטכך לדון עס כל אחד ואחד: **בתנאי' מי שאינו עבד כו'.** כגון שהיו ב' אחין או ב' שותפין ושחרר א' את תלכו: **תקנסא את רבו.** שאינו חסר כלום: **לישא שפחה אינו יכול.** מפני גד חירות שבו: **נת**

ולכתובת אשה גובין משאר נכסים רשב"ג אומר בעל חוב גובה משאר נכסים **אשה אינה גובה משאר נכסים** שאין דרכה של אשה לחור על בתי דינין: **בתנאי' מי** שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו ואת עצמו לא תקנתא ל"ישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין

השולח פרק רביעי גיטין

מא.

דאילו לדדיה שרי כיון דאין מתכוין אלא להפקיע שיעבודא אבל היכא דמיתסר אכולי עלמא כגון מיתנא וקדש דקדושא הגוף לא אלמוה לשיעבודיה **וא"ת** ולאזיי דלאמר צ"כ כל שעה (פסחים דף לא.) **לדמפרע** הוא גובה היכי משני למתי' דהכא^ב דכדרכא לא מני

לשנויי דאזיי לית ליה דמפקיע מידו שעבוד כיון דסבר לדמפרע הוא גובה^ג וכעולא נמי לא מני לשנויי דקאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום בזמנות ולאזיי דלאמר למפרע הוא גובה אמרינן^ד דשפיר אקדיש ושפיר זנין ואפי' העבד שוה יותר מן החוב לכל הפחות חלקו משוחרר וי"ל דאזיי מפרש כעולא וכגון דרואי הלוח לסלקו בזוי^ה וא"ת ואכטלא דפרסוה אמיתנא אמאי קנייה מיתנא הא אין יכולין לסלקה בזוי דהדין עמה א"כ מודה רבא התם לדמפרע הוא גובה דפס' כל שעה (שם דף לא.) מפרש טעמא דרבה כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסליק ליה בזוי אשתכח דהשתא הוא דקא קני וי"ל דמכל מקום כיון דמשתמשין באכטלא לעשות זו כל חפסא ואס מכרוה לא טרפה מלקוחות ומסלקין לה בזוי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה: **בבבזיק** שעבדו של חבירו קמפיפלי. וכגון דא"ל אין לך פרעון אלא מזה דלא גזי משאר נכסים

דאי לאו הכי אמאי פטור הרי עדיין חייב לו חובו והא דלא מוקי פלוגמיהו דדינא דגרמי משום דלפי' מאן דפטר דדינא דגרמי אפשר דמחייב בזמין שעבוד חצרו כדמוכח צ"כ המנתי (צ"ק דף לג. א.): **בהיזק** שאינו ניכר קמפיפלי. לנז דמוקי לה בשחרור רבו ראשון חשיב שפיר היזק ניכר אבל שחרור דרבו שני דלא הוי אלא מדבצנן חשיב היזק שאינו ניכר וז"ל דהאי היזק שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מהסווא דפ' העניקין (לקמן דף ג.) דהתם קי"ל דלא שמה היזק והכא קי"ל כרשב"ג דמשתנתו דשמה היזק: **גובין משאר נכסים.** כלומר אס רבא מוכר את אלו והן גוזין מן השאר: **אשה אינה גובה משאר נכסים** רשב"ג אומר בעל חוב גובה משאר נכסים **אשה אינה גובה משאר נכסים** שאין דרכה של אשה לחור על בתי דינין: **בתנאי' מי** שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו ואת עצמו לא תקנתא ל"ישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין

גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה לחור אחר בתי דינין. פי' בקונט' דווקא הטיילה אחריות על שדה זו וע"מ כן ניסת ולא שיהיה כל נכסיו אחראין לה ולא מדע על איזה לחזור מי קנה ראשון ומי אחרון ומתטכך לדון עס כל אחד ואחד ונראה דאס מכר מכר וצטל לגמרי דאפילו צעל עצמו שמכר יכול לחזור ולצטל המכירה דהכי אמרינן ביצמות צ"כ אלמנה (דף סו.) גזי מכנסת שום לבעלה^א דתניא מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות ופי' שם בקונט' מכרו שניהם או זה או זה דאס מכר הבעל האשה מוציאה ואס מכרה האשה הבעל מוציא^ב ור"ת פי' דאפילו אס מוכר הבעל הוא עצמו מוציא דמתקן רצנן שלא יתקיים המקח כלל וצטל לאלתר שלא טרחה האשה לטרוח מהם דרשב"ג לטעמיה דלאמר הכא שפיר דרכה של אשה לחור אחר בתי דיני' ולא דמי לשאר נכסים של צעל שהמקח קיים עד שתבא האשה לטרוח דהתם אין הכוונתה מיוחדת עליהן יותר משאר נכסים ואי איכא בני חרי לא גזיא ממעבדי אבל הכא אפילו איכא בני חרי יכולה היא לומר לא שקילנא אלא הני שנתייחדו לי על כן הפקיעו נכמיהם כח המוכר לאלתר שלא תהא צריכה לחור אחר בתי דינין וכן מוכח בירושלמי (יצמות פ"א ה"ב) דפליג ר' יוחנן ור"א צנכסי כאן צבול ר' יוחנן אמר מכרו אינן מכורין א"ל ר"א אולכין בתרומה מכחו ואת אמרת אינן מכורין והדר קאמר צמאי פליגון צמכרן לעולם או צמכרן לשעה ומסיק דאחיא דר"א כרבנן דלאמרי הכא גוזין משאר נכסים ור' יוחנן כרשב"ג הוי כשמכרן לשעה אינון קיימין אבל מכרן לעולם דברי הכל אין^א קיימין ומתיישב צהך פי' הקונטרס דהאשה שנפלו (כתובות דף פא.) א: **ל"ישא שפחה אינו יבול.** וא"ת אפי' יכול לישא שפחה הא אינו מקיים צכך פריה ורביה כדמוכח צ"כ הבא על יצמתו (יצמות סג.)^ב גזי היו לו בנים קודם שנתייגר ונתייגר^ג דלאמר הכל מודין צעצד שאין לו חיים^ד וי"ל דאס היה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לחודה לא הוה כפיני לרבו דלא מתייבב על כיון דלגוס הוא^ה וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו וליתי לאו דלא יהיה קדש (דברים גג.)^ו וי"ל דהכא אפסר לקיים שניהם על ידי כפייה ועוד דמי מיעקרא לאו לא מקיים עשה^ז אלא בגמרי בלא דחויא להתעבד ועוד דצנדיה ליכא עשה דאפסר מייפקלא אפשר לה כצבואא צה וא"ת ומכור עצמו צעבד עבד דע"ע שרי בשפחה^ח ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד^ט דרבו מוסר לו שפחה כנענית וי"ל דלאמר בצאיהו נאך (צ"מ ע"א. ע"ש) גר ומשוחרר אין נמכרין צע"ע משום דצעינן ושבו אל משפחתו וא"ת וישא חזיה שפחה וחזיה צת חורין כדאמרינן צ"כ אותו ואת צנו (חולין דף עט.) דפרדה שתצעה אין מרביעינן עליה אלא מניה^י וי"ל דגזי כלאס לא אסר אלא חרי מיני והנהו הוו חד מינא אבל הכא^{יא} אחי גד עבדות ומשתמש צגד חירות וא"ת וישא ממוזת דלד עבדות שרי צה דמתן צפרק האומר (קידושין סט.) יכולין ממוזים ליטטר כילד ממור נושא שפחה וזל חירות נמי שרי צה דמתן פרק י' יוחסין (שס סט.) חרורי וממוזי מותרין לצא זה צה וזל וזל וזל מותרות (יצמות פה.) ממוזת ומתינה לישראל וא"ת וישא מתינה דחרורי ומתיני מותרין כמו שמוזר נושא שפחה וכמו לישא שפחה אינו יכול ואומר ר"ת דאין זו מקנה להרבות ממוזים בישראל וא"ת וישא מתינה דחרורי ומתיני מותרין לצא זה צה צפרק י' יוחסין (שס) ועבד נמי מותר צה דלאמרי' צ"כ י"ש מותרות (יצמות פה.) ממוזת ומתינה לישראל איכא צינייהו למ"ד מפני שהוא מרגילה וזו היא מרגילתו פי' שיוכל צנה ליטטר על ידי שישא שפחה וי"ל דלע"ג דאסור צנה שפחה אינה חוששת צד שיש לו

טערה

מסתם שעבדו נכסים וי"ל דלהכי אחיי אפותיקי שאם לא מכרה וגם לא שטפה נהר ובא לגבות חובו כן הקרקע גובה ממנה ואע"פ שהיא עריות ואינו יכול לדחותה אצל הבינונית אי נמי אם מת גובה ממנה ואין הירוריים דוחים אותו אצל הדיבורית אלא זה נפרע מן האפותיקי שלו ואף על פי שהיא עריות: **בתנאי'** מי שחציו עבד וחציו בן חורין עבד את רבו ורם אחו ואת עצמו יזא אי כדברי ב"ה אמרו להם בית שמאי תקנתא את רבו את עצמו לא תקנתא לישא שפחה אינו יכול

עין משפט ור מוצה

פ א מ"י פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכ' יא סמג עשין פז כטו"ע י"ד ס"י רסו סעף סח: **פ ב** ב מ"י שס סמג עשין טו כטו"ע ח"מ [סימן פו סעף ה וסימן קד סעף א] וסימן שפי סעף ב:

צ ג ד מ"י פ"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ג [ד] סמג עשין פז כטו"ע ח"מ ס"י רסו סעף א:

צ א ה מ"י פ"ז מהל' עבדים הלכה ז כטו"ע י"ד ס"י רסו סעף סג:

פסקי ר"ד

אין העבד חייב כלום אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו ב"ח וכותב לו שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחררו: מי שחררו רב אומר רבו ראשון. פי' ראובן לוח משמעו ועשה לו רבא אפותיקי ואח"כ שחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדברא דאמר רבא הקדש חמץ ושחררו מקפיעין עצמן מדי שיעבדו. פי' אע"פ שעשה עבדו אפותיקי להלוות המלוה והוא משועבד לו בחבירו אתי שחרור ומפקיעו וחיייל עילויה ואין המלוה יכול לעכב שחרורו וכן אם עשה שורו אפותיקי ואח"כ הקדישו למוכה וכן אם עשה חמצו של בכרי אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועבדו חמץ אפותיקי לכבדו ועבד עליו הפסח אתי איסור חמץ וחיייל עילויה ולא יקרא חמצו של בכרי אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו שני ועושה אותו ב"ח שמא ימצאו בשוק ויאמר לו עבדי אתה ומוציא לעו על בניו שהן עבדים וכותב לו העבד שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב העבד אלא המשוחרר כותב: במאי קמפיפלי במזיק שעבדו של חבירו מר סבר חייב ומר סבר פטור. פי' ובגון דא"ל לא יחא לך פרעון אלא מזה דאי לאו הכי לא הויק חובו גובה משאר נכסים כדאמרן לקמן: איתמר העושה שדהו אפותיקי ושטפה נהר אמי שפיר נאה (אמר) פי' כתיבו היה אמר לו יוחנן אינו גובה משאר נכסים אברה דשמואל אמר גובה משאר נכסים אמר רב נתמן משום דאמי שפיר נאה אמר שמעתתא דלא שפירן תתרגם שמעתיההי כגון דא"ל לא יחא לך פרעון אלא מזה תניא נמי הכי העושה שדהו אפותיקי לאחריים ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יחא לך פרעון אלא מזה אינו גובה משאר נכסים. תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשתו גובים משאר נכסים רשב"ג אומר בעל חוב גובה משאר נכסים כתובת אשתו אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחור על בתי דינין. פי' אם רבא הלוח מוכר את האפותיקי והן גובים משאר נכסים (ואי קשיא כיון דאם שטפה נהר הוא גובה משאר נכסים וגם הלוח יכול למכרה וזוהו גובה משאר נכסים היכי שאומר לו מקום הנתיח לך לביבת ממנא א"כ מה תועלת שני בו) שהלוקח יכול לומר לו הנתיח לך מקום לביבת ממנא א"כ מה תועלת לך באפותיקי יותר